

4. Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2022 р. № 992. ЦКБ: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/992-2022-%D0%BF#Text>

5. Recommendations on the management of the repatriation of seafarers affected by the Russian invasion of Ukraine) URL: <https://mtwtu.org.ua/en/news/rekomendacii-mezdunarodnogo-peregovornogo-foruma-ibf-po-upravleniu-repatriaciej-morakov-postradavshih-ot-rossijskogo-vtorzenia-v-ukrainu>

6. Права та дії українських моряків на судах, які прямують до портів рф URL: <https://mtwtu.org.ua/en/news/prava-ta-dii-ukrainskih-morakiv-na-sudnah-aki-pramuut-do-portiv-rf>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-392-7-21>

CURRENT IMPACTS ON THE HUMAN POTENTIAL OF THE MARITIME SECTOR OF UKRAINE

СУЧАСНІ ВПЛИВИ НА ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОРСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

**Krasnikova Oleksandra
Valeriivna**

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Maritime Law
National University «Odesa Maritime
Academy»
Odesa, Ukraine*

**Краснікова Олександра
Валеріївна**

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри морського права
Національний університет «Одеська
морська академія»
м. Одеса, Україна*

Повномасштабне вторгнення рф в Україну вплинуло на всі сфери діяльності нашої держави, зокрема і на морську, круто змінив траєкторію розвитку людського потенціалу в контексті прийняття державних рішень. Як «до» так і «після», величезну роль в економічному, соціальному та правовому розвитку нашої країни грає морська галузь і це є аксіомою. За даними, що опубліковані в огляді морського транспорту UNCTAD, на міжнародній ринку праці у минулі роки Україна надавала близько 4,5 процентів компетентних морських спеціалістів різної кваліфікації та визнавалася крупним постачальником в цій галузі [1]. Близько ста тисяч працюючих моряків, серед яких біля

тридцять тисяч офіцерів [2, с. 54], забезпечували чималий прибуток у національній економіці. Щоб визначити основні чинники, що вплинули на людський потенціал у морській сфері України, з'ясуємо що означає це поняття.

Отже, для характеристики різних аспектів умов сучасного життя людини у наукових дослідженнях та публіцистичних виданнях, як вітчизняних так і зарубіжних авторів, все частіше використовується термін «людський потенціал». Він не тотожний поняттю «людський ресурс» та здатний розкрити засоби, за допомогою яких реалізуються суспільні можливості в рамках соціального розвитку. Інший, більш вузький підхід до усвідомлення поняття, яке аналізується, спирається на включення в нього таких змістовних складових, як загальнокультурна професійна компетентність, цивільна відповідальність, накопичений запас здоров'я людини та ін. Деякі вчені важливішими компонентами людського потенціалу вважають людські потреби, індивідуальні та колективні вміння, готовності особи до активних дій, акцентуючи увагу на тому, що немає єдності у розумінні згаданих складових [3, с. 32]. Звуження смислового навантаження досліджуваного поняття або, навпаки, розширення свідчить про відсутність і загальних критеріїв його розвитку. Можливо, таке положення не є науковою проблемою, оскільки в дискусії знайдеться істина. Але такою вона стає в рамках механізму прийняття державних рішень, де необхідно дотримання принципу збалансованості суспільних та особистих інтересів людини. Отже, в рамках даного дослідження візьмемо за основу соціально-економічну концепцію розуміння людського потенціалу, яка розглядає цю категорію в проекції сфери «...суспільних відносин, що виникають в результаті взаємодії кожної людини з певною суспільно-економічною системою, характеризує її здібності та можливості реалізації, а також здатність до розвитку задля досягнення мети системи» [3, с. 35].

Зрозуміле, що людина «...є основою людського потенціалу країни, вона також виступає носієм творчості і креативу, здатна продукувати інновації» [4]. Людина, що має фахові компетентності та здібності функціонувати в морській сфері, це не тільки моряк, але і спеціалісти морської галузі, такі як сюрвейєра, морські агенти, лоцмана, стивідори та ін. Безумовно, моряк є ключовою особою названої галузі. У взаємовідносинах морських фахівців з державою реалізуються їх можливості та здатність удосконалювати свої здібності для розвитку та постійного прогресу держави. Людський потенціал в морській сфері є одним з головних чинників, що визначає загальний потенціал нашої країни як морської держави. Україна, в свою чергу, за допомогою інвестування, реалізації програм та комплексних заходів повинна

забезпечити мотивацію морського фахівця, соціальні гарантії, захист його прав для росту та розвитку можливостей, підвищення кваліфікації та удосконалення здібностей. Сьогодні, на тлі неймовірних збитків, які наша країна несе через російську агресію, треба акцентувати увагу на моряках, які щороку поповнювали бюджет України на три-чотири мільярди доларів США [2, с. 54], та зараз чекають на необхідні державні зміни для того, щоб не випасти зі світового ринку праці.

Тому захист прав моряків в сучасний період війни в Україні є гострою та актуальною проблемою. Запровадження воєнного стану привело до загальної мобілізації та обмеженню виїзду з території України за кордон чоловіків, зокрема і моряків, у віці від вісімнадцяти до шістдесяті років. Отже, таке положення обмежує, або точніше – унеможливорює працю українських моряків у закордонних судовласників. Через заборону на виїзд моряки та їхні сім'ї можуть залишитися без засобів для існування, що є негативним фактором не лише з соціальної точки зору, а й особливо – з економічної. Як зазначає Данілова І.О. «...визнання українських моряків ключовими працівниками...дасть можливість подолати адміністративні обмеження та забезпечити стабільність морських ланцюгів постачання» [5, с. 563]. Пропозиції щодо необхідності надання можливості виїхати морякам та продовжувати працювати під іноземним прапором повинні бути реалізовані фактично, але не бути державною фікцією.

Ще однією проблемою, що викликана збройним конфліктом є те, що моряки не можуть оновити свої документи, які підтверджують їх кваліфікацію. На окупованих територіях цей процес взагалі призупинено. Цікавим є те, що сфера підготовки та дипломування українських моряків формально все ще перебуває в процесі змін, але за даними Національного агентства з питань запобігання корупції в ній виявляються значні корупційні ризики. Повномасштабне вторгнення в Україну не зупинило процес дипломування наших моряків, але фахівці по боротьбі з корупцією не можуть обґрунтувати появу старих корупційних схем причинами, пов'язаними з війною [6, с. 2]. Розв'язанням проблеми може стати «...вдосконалення нормативно-правової бази та цифровізація процесу подання заявок і отримання кваліфікаційних документів членів екіпажів суден» [2, с. 58].

Стосовно українських моряків на судах внутрішнього плавання, які працюють під прапором держав ЄС, існує проблема невідповідності системи підготовки, дипломування та отримання документів членами екіпажів названих суден вимогам законодавства Євросоюзу. Рішенням цього питання буде реалізація заходів для приведення такої системи у відповідність із союзними вимогами, створення реєстру і баз даних

кваліфікаційних документів членів екіпажів суден внутрішнього плавання та інтеграція їх з належними базами Союзу.

Наступні чинники впливу – це блокування військовими кораблями країни агресорки портів України та бомбардування її портової інфраструктури, що завдає величезних економічних втрат. Незважаючи на те, що під контролем України залишилися її великі порти, що мали значний морський вантажообіг, сьогодні вони обслуговують лише залізничний та автомобільний рухомий склад. Відповідно, чисельність працівників порту скоротилася, працювати там стало небезпечно для їх життя. Зупинення реалізації важливіших програмних документів, таких як Морська доктрина та Стратегія розвитку морських портів України, а також неможливість виконання завдань Плану заходів з виконання Національної транспортної стратегії України та Національної економічної стратегії України вже мають свої негативні наслідки [2, с. 55].

Звичайно, вирішити багато проблем стане можливим лише після нашої перемоги. Але зараз, дозвіл на виїзд моряків не завдасть шкоди економіці, а навпаки, закладе шанси у майбутньому на скоріше відновлення; не завдасть шкоди армії, але поповнить бюджет та посилить імідж нашої країни. Адже, якщо саме наші моряки займуть місце російських у світовому судноплаванні, це означатиме шкоду для ворога.

Література:

1. Review of maritime transport 2021. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/rmt2021_en_0.pdf
2. Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова інфраструктури», липень 2022. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/restoration-and-development-of-infrastructure.pdf>
3. Седикова І. І., Мироненко Б. В. Людський потенціал: артикуляція понять. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т. 14, вип. 3. С. 32–36. doi: 10.15673/fie.v14i3.2359
4. Рябоволик Т. Ф., Андрощук І. О. Людський потенціал в умовах євроінтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Випуск 42. С. 7–13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-1>
5. Данилова І. О. Проблеми захисту прав моряків в умовах збройного конфлікту в Україні: українські моряки – ключові працівники (key workers). *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 563–567. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.98>

б. Корупційні ризики у сфері підготовки та дипломування моряків України / Національне агентство з питань запобігання корупції. Київ, 2022. 18 с. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/koruptsijni-ryzyky-29.06-2-1.pdf>